

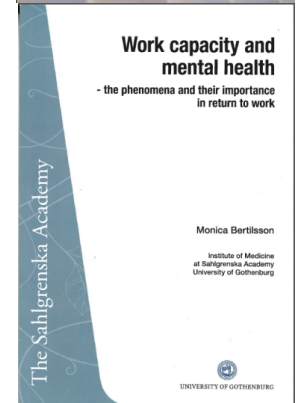
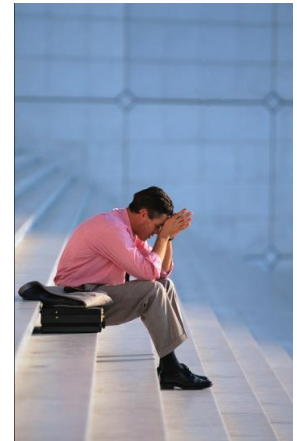
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

ARBETS(O)FÖRMÅGA VID DEPRESSIONS- OCH ÅNGESTSJUKDOM

MONICA BERTILSSON, MED DR, LEG ARBETSTERAPEUT
ENHETEN FÖR SOCIALMEDICIN OCH EPIDEMIOLOGI,

New Ways – mental health at work

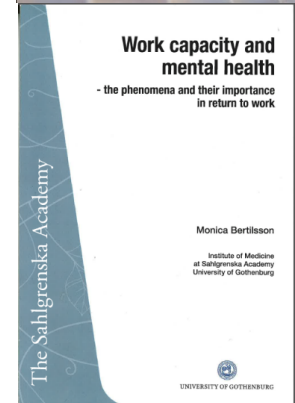
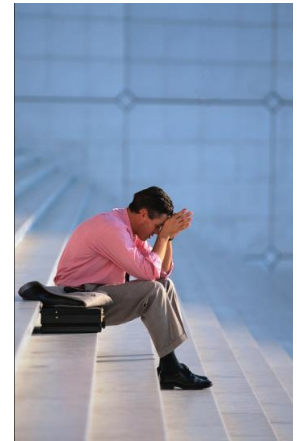

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Innehåll:

- Arbetsförmåga vid depressions- och ångestsjukdom (avhandling)
Lennmalms pris i Försäkringsmedicinsk forskning
av Svenska Läkaresällskapet 2015
- Framtida studier
 New Ways – mental health at work

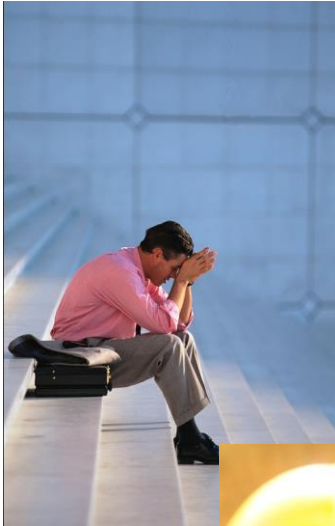

Varför arbetsförmåga?

- förstå betydelsen av arbetsförmåga jämte diagnostik, symptom, funktion och behandling (OECD 2011)
- chef/arbetsplats behöver stöd att förstå hur ”arbetsförmåga” påverkas (räcker inte med symptom eller funktion) (Lemieux 2011, Seing 2012)
- ökad kunskap om hur olika psykiska sjukdomar påverkar arbetsförmåga (OECD 2011, ISF 2014)
- rättssäker bedömning av rätten till sjukpenning (ISF 2014)

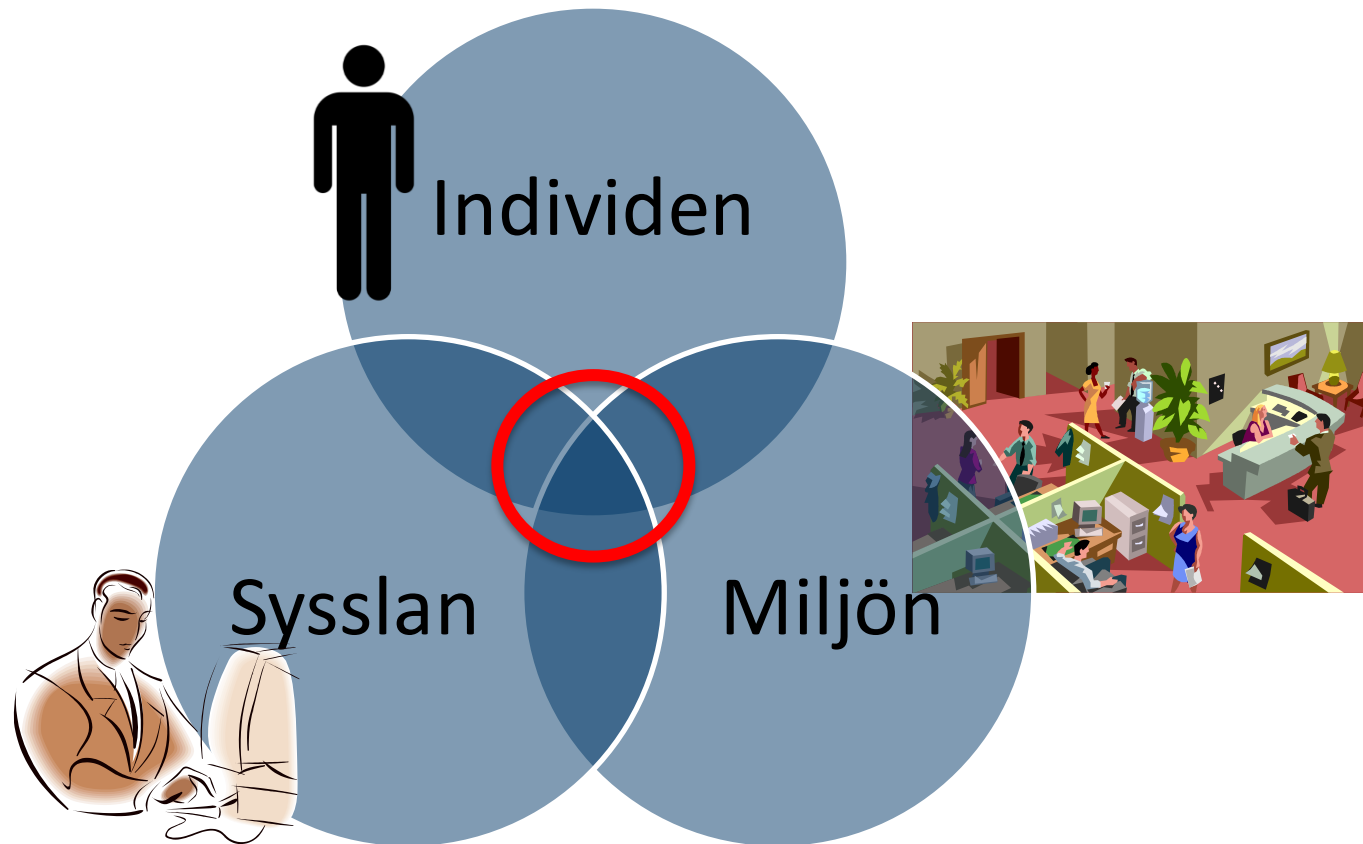
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Hur ska vi förstå arbetsförmåga?

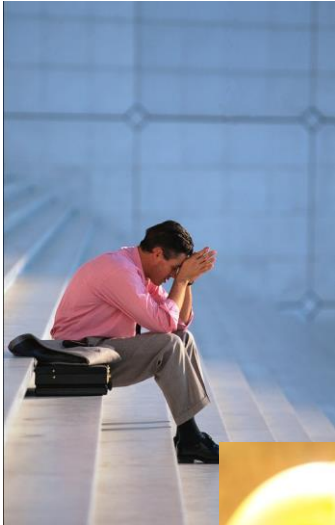
Hur ska vi förstå arbetsförmåga?

(Law M. Person-Environment-Occupation model, 1996)

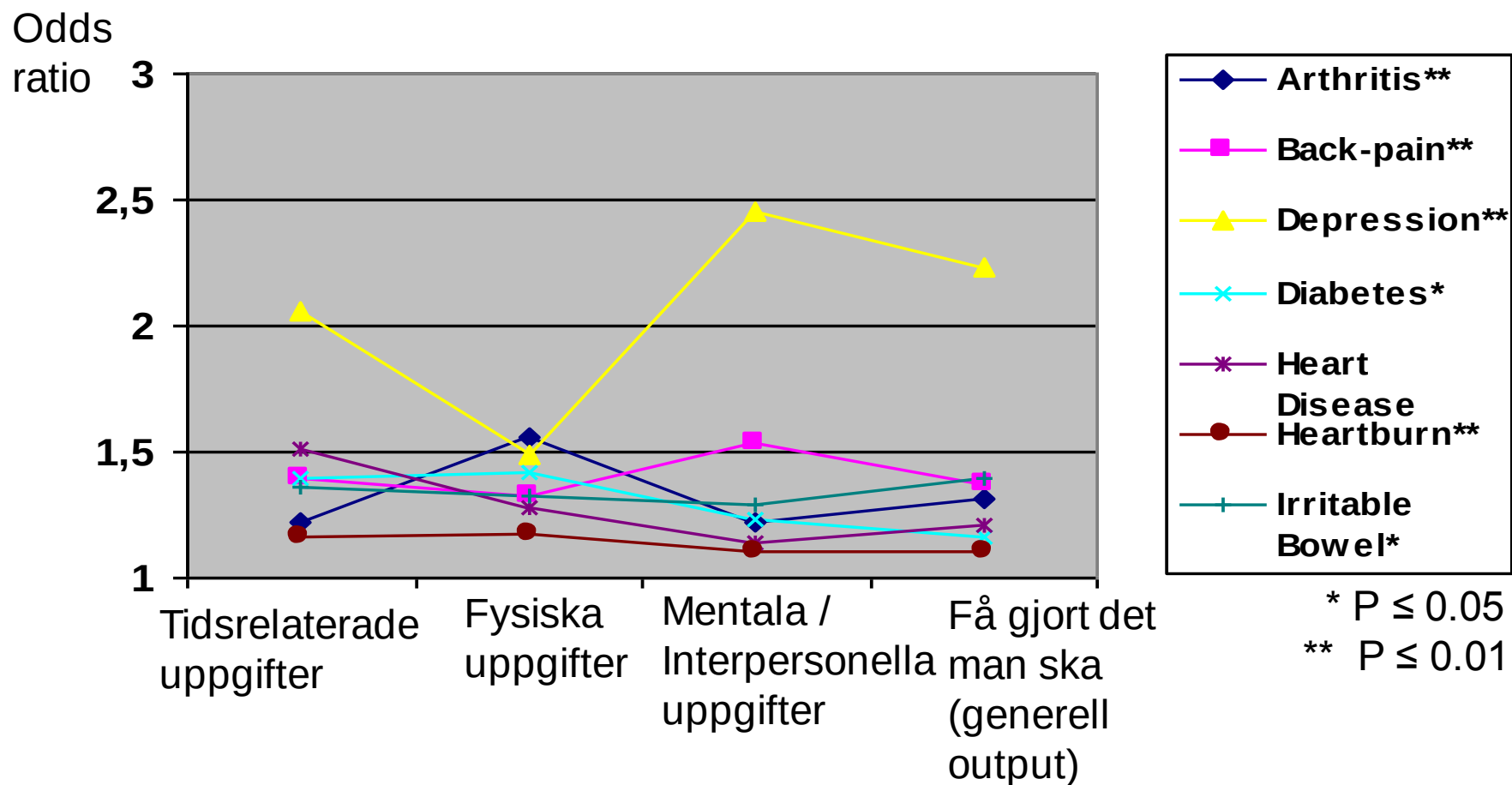
Arbetsförmåga i forskningen

- Tar längre tid att återfå arbetsförmåga än att återhämta sig från depressions- och ångestsjukdom
(Mintz 1992, Backenstrass 2006, Plaisier 2010)
- Sällan ett utfallsmått i behandlingsforskning
 - ökad arbetsförmåga?
 - minskad sjukskrivning?
- Personer med psykisk sjukdom skattar sämre arbetsförmåga jämfört med individer med annan sjukdom

(Dewa 2000, Collins 2005, Holden 2011)

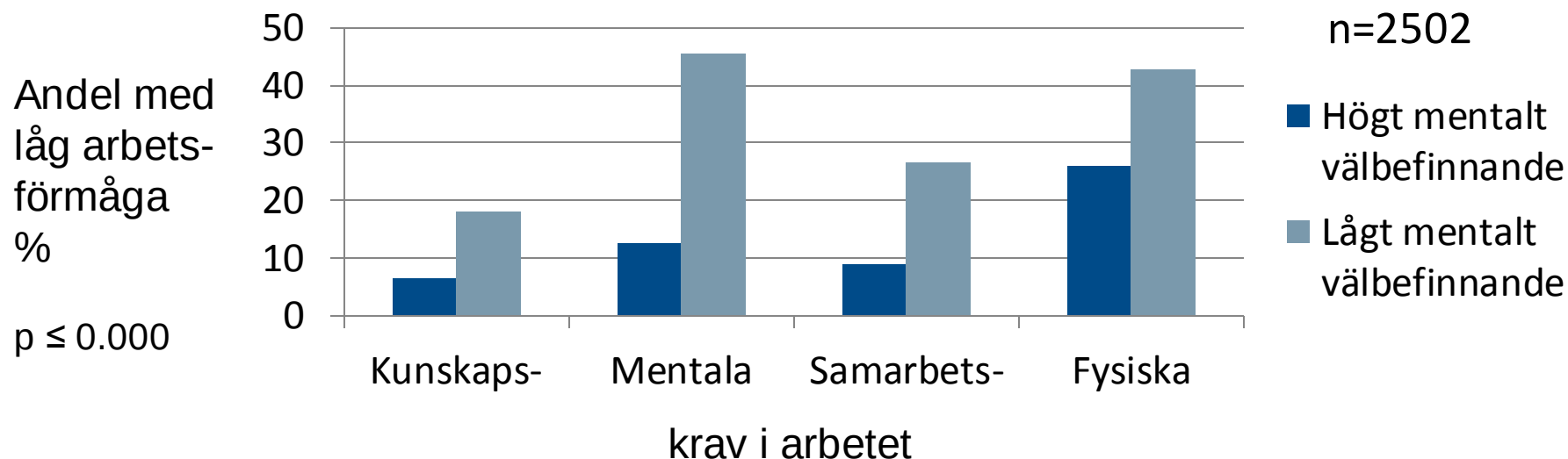
Jämförelse av självskattad arbetsförmåga mellan individer med olika sjukdomar

(Burton 2004) Justerat för kön, ålder

Jämförelse av självskattad arbetsförmåga bland nya sjukfall med och utan psykisk ohälsa

Befolkningsstudie i Västra Götaland, 2008-09

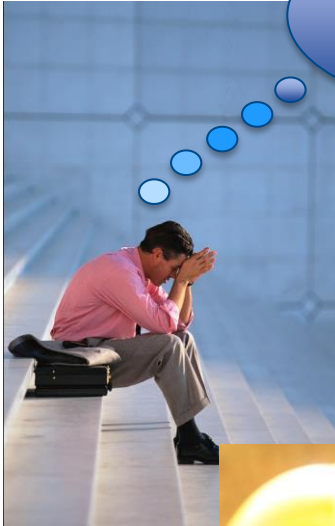

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Jag är
värdelös....

**Kan personer med depression
och ångest skatta sin
arbetsförmåga?**

Arbetsförmåga skattad av läkare och patienter

(patienter sjukskrivna >8 dagar)

Sannolikheten för att skatta mycket nedsatt
arbetsförmåga

Odds Ratio (95% CI)

Depression:

Patienter

1,57 (0.44-5.63)

Läkare

3.31 (1.03-10.59)

Ångest och andra psykiatriska diagnoser:

Patienter

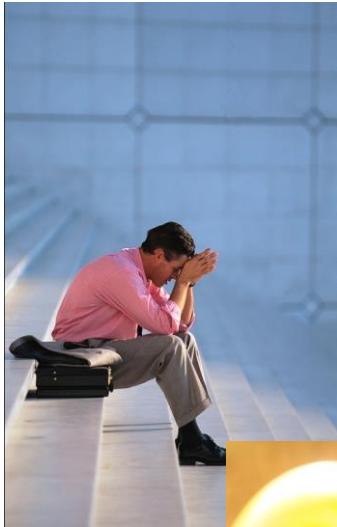
0.91 (0.33-2.56)

Läkare

1.92 (0.53-9.94)

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

**Har självskattad arbetsförmåga
betydelse för sjukfrånvaro?**

Sannolikhet för sen återgång i arbete (≥ 105 dagar)

OR (95% CI)

Låg arbetsförmåga i relation till:

Kunskapskrav i arbetet	1.75 (1.21-2.53)
Mentala krav i arbetet	1.52 (1.14-2.04)
Krav på samarbete i arbetet	1.71 (1.23-2.36)
Fysiska krav i arbetet	1.44 (1.12-1.86)

(Justerat för lågt mentalt välbefinnande, kön, ålder)

Sannolikheten för begränsat arbetsdeltagande ett år efter baseline skattning (≥ 15 dagar sjukskrivning)

OR (CI 95%):

Låg mentalt välbefinnande **1.29 (1.01-1.65)**

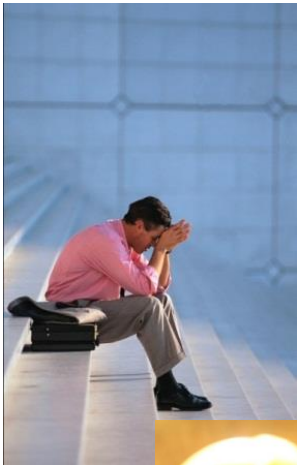
Låg arbetsförmåga i relation till:

- Kunskapskrav i arbetet **1.55 (1.13-2.13)**
- Mentala krav i arbetet 0.99 (0.76-1.27)
- Krav på samarbete i arbetet **1.36 (1.03-1.79)**
- Fysiska krav i arbetet **1.50 (1.22-1.86)**

(justerat för kön, ålder, tidigare sjukskrivning, general self-efficacy, varaktig sjukdom, långvariga symptom; smärta, trötthet, koncentration) Bertilsson et al, 2015

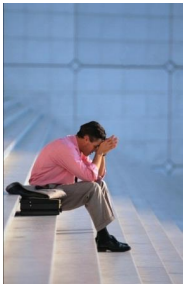
Vad är då fenomenet förmåga att arbeta vid depression och ångest?

- Två fokusgruppsstudier
 1. Människor med depressions- och ångestbesvär som arbetar i sitt ordinarie arbete (n=17)
 2. Vårdpersonal inom företagshälsovård, primärvård och psykiatri med erfarenhet av att behandla patienter med depression och ångest. (n=21)

Förmåga att arbeta vid depression och ångest

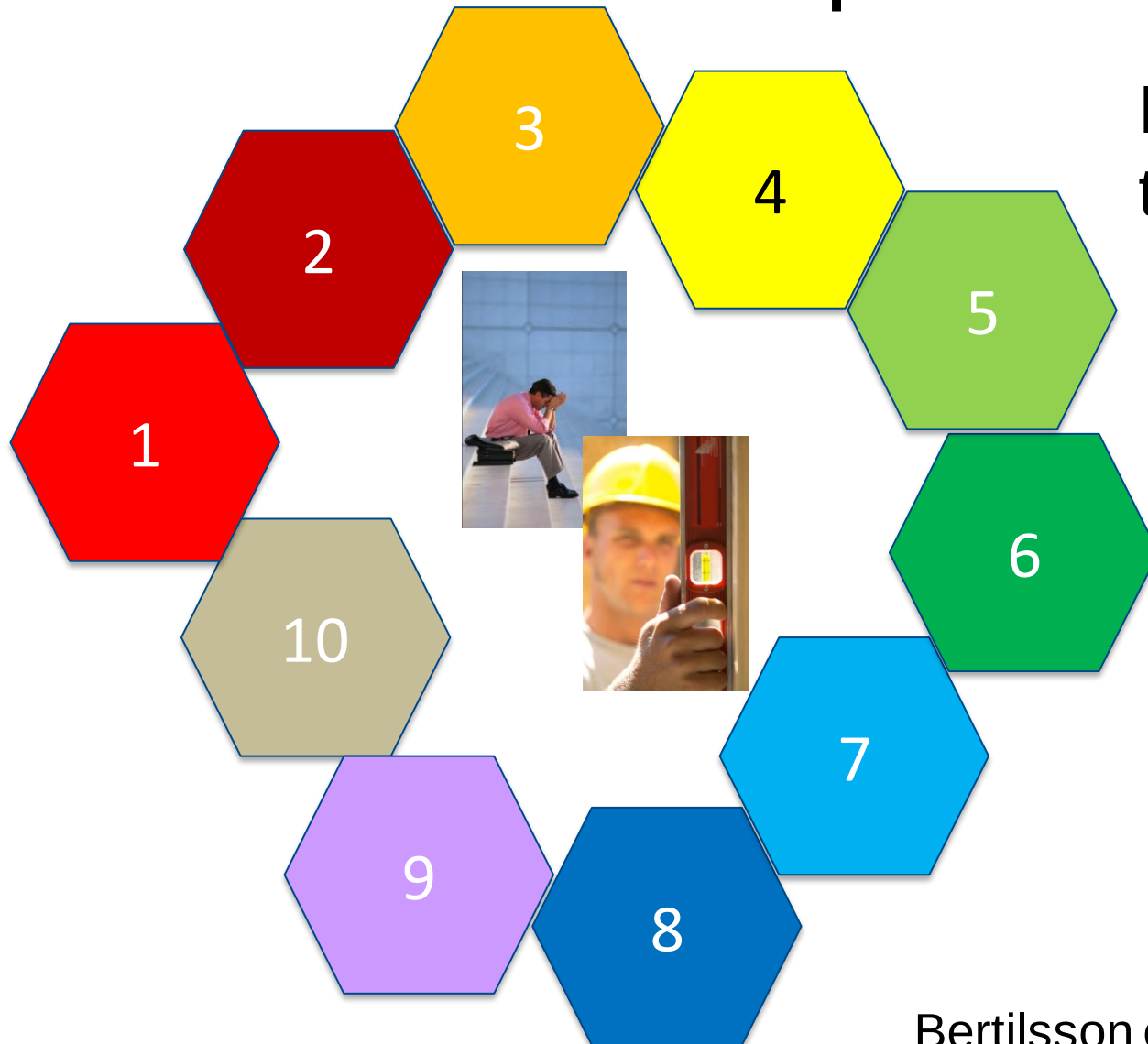
Essensen av fenomenet förmåga att arbeta vid depression och ångest:

Förmåga att arbeta vid depression och ångest innebär att inte längre känna sig hemmastadd i sitt eget arbetsutförande, sitt beteende, och sina känslomässiga och fysiska reaktioner. Det är som att vara en gäst (främling) i sitt eget arbetsliv....

Förmåga att arbeta vid depression och ångest

Fynd från
två studier

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Svårigheter att hantera ett konstant arbetsflöde

- Omgivna av ett ständigt arbetsflöde
- "Fångade" mitt i strömmen
- Varierar från dag till dag
- Ett huvud fullt av "*bomull*" eller "*deg*"
- Hantera arbetsuppgifter är svårt

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Svårigheter att hantera ett konstant arbetsflöde

"Man kan inte hålla i flera saker samtidigt, som man gjorde förut. Jag kan stå och prata med en kund, samtidigt ringer interntelefoner, sen kommer det en säljare, sådana saker, då blir jag jättefrustrerad. Jag tappar fokus på allting, ofta blir det kaos och jag vet inte hur jag skall tänka".

Svårigheter att hantera tid och tempo

- Arbetar omväxlande långsamt och snabbt
- Allt tar längre tid att utföra
- Arbetet samlas på hög
- Komma ihåg tider
- Hålla tider

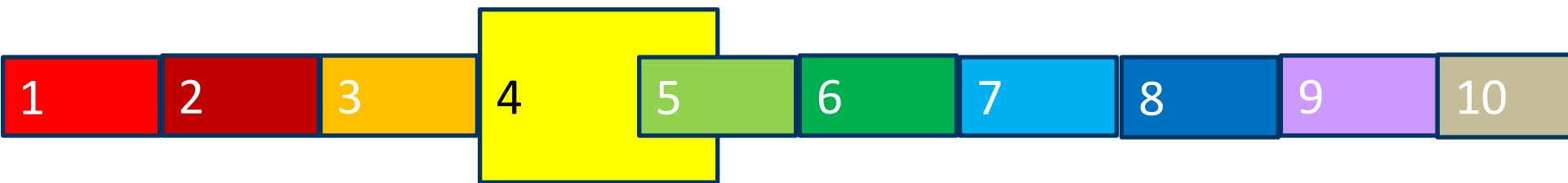

Exponerad och utsatt i samspel med andra

- Mest krävande arbetsuppgiften
- Givande och tagande i stunden
- Förlorar tråden
- Ständigt "på väg"
- "Hudlös"
- Känslomässigt engagemang svårt

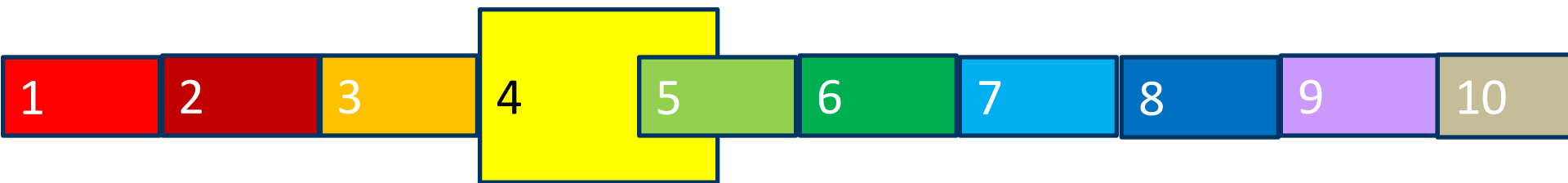

Sätter på sig en "arbetsfasad"

- Känna sig avstängd, mindre flexibel och mekanisk.
- Oskyddad, kan när som helst bli avslöjad
- Osäkerhet över sin arbetsinsats
- Nya arbetsvanor, ständigt skriva ned var man gör
- Tidskrävande → ökar stressen

Sätter på sig en "arbetsfasad"

"jag märker ju att mitt minne har blivit jättedåligt och jag har blivit ganska osäker, jag kanske skall ringa en person och ställa en fråga, men jag kan lika väl redan ha ringt och snackat med den personen, jag har ingen aning. Jag måste ju i princip skriva ned allting jag gör"

Nedsatt arbetsglädje och förlust av "refuelling"

- Dagliga "arousals" som ger energi till arbetsförmågan
- "Mikroupplevelser"
- Istället: "kör utan bensin"
- Ett inre motstånd, "*som att gå i sirap*", måste övervinnas dagligen och stundligen

Stör arbetsordningen

- Gör inte det, de ska göra på jobbet
- Stör andra, behöver ofta fråga om hjälp
- Uppstår missförstånd och överreaktioner, försvårar samarbete
- Ställer sig utanför det sociala livet på jobbet

Stör arbetsordningen

”(en chef) Istället för att jag gör det jag ska göra, bringa ordning, planera, så skapade jag kaos istället. Det kunde vara någon utbildning som personal ska på och jag har inte ordning på vem som ska gå dit och jag har glömt och sätta in vikarier”.

1

2

3

4

5

6

7

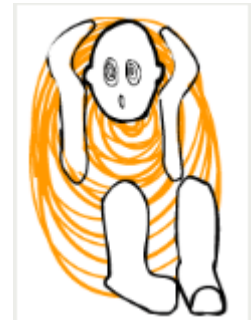
8

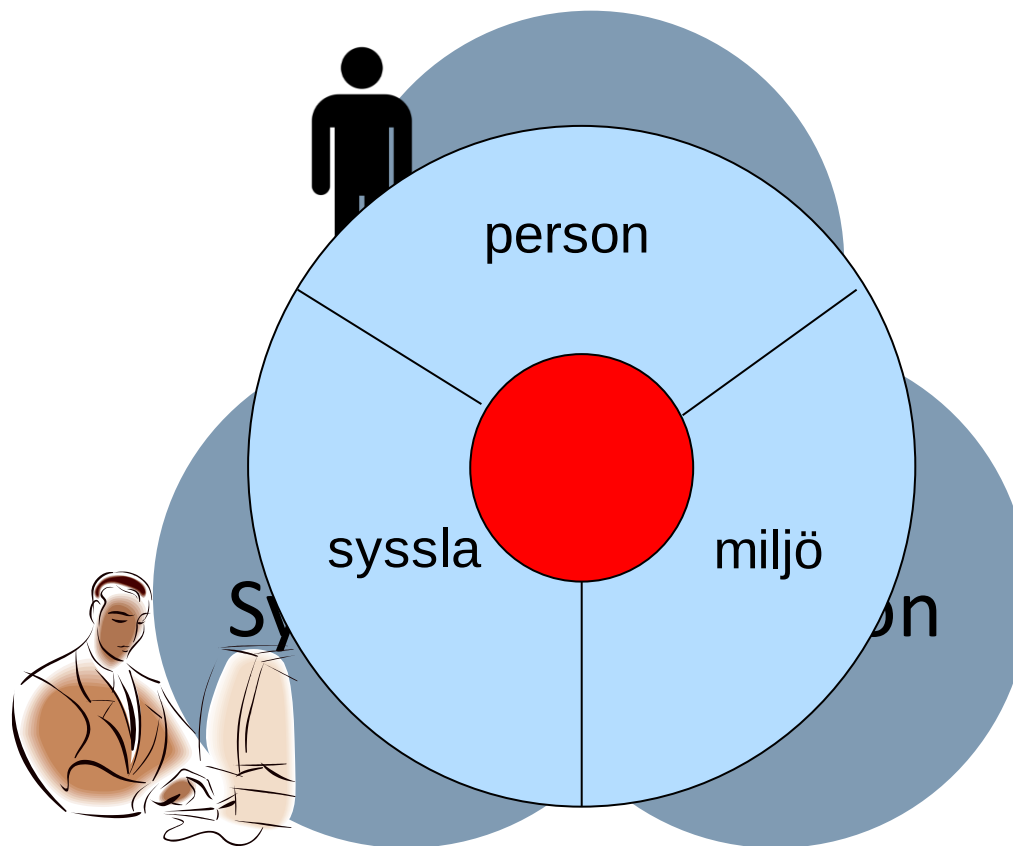
9

10

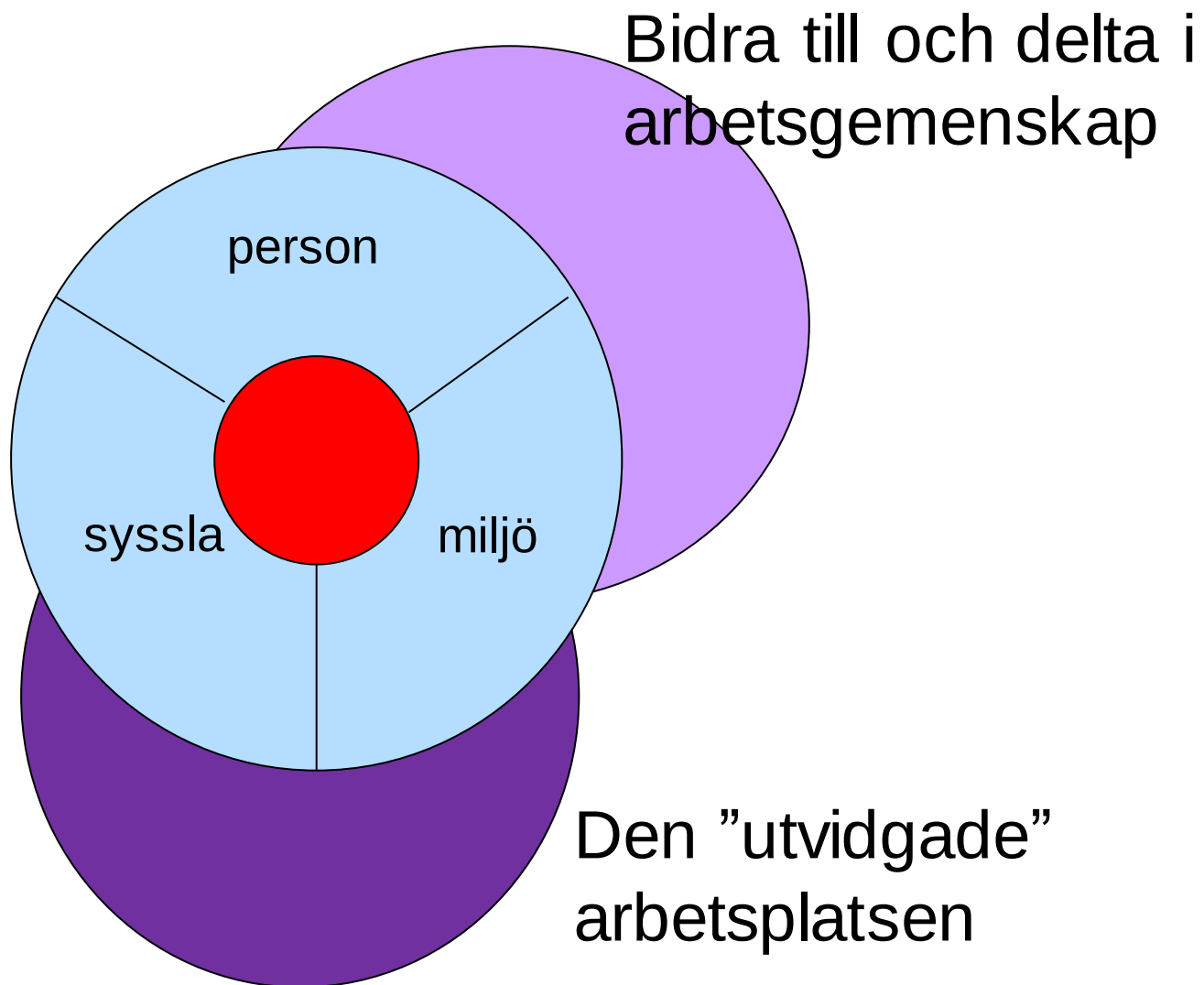
Den oberäkneliga ångestattacken

- fragmenterar förmågan att arbeta
- försvinner från arbetsuppgiften
- "konsumerar" energi
- kräks innan de går till arbetet
- blir sittande utanför arbetet

(Law M. Person-Environment-Occupation model, 1997)

"när vi ska gå ut med jobbet, på någon fest eller när vi har åkt på planeringsdagar, jag får en sådan ångest, det är som att yrkesrollen försvinner och jag är en privatperson och känner mig naken, riktiga panikattacker, men på något sätt så tvingar man sig och fixa det ändå"

Bidra till och delta i arbetsgemenskap

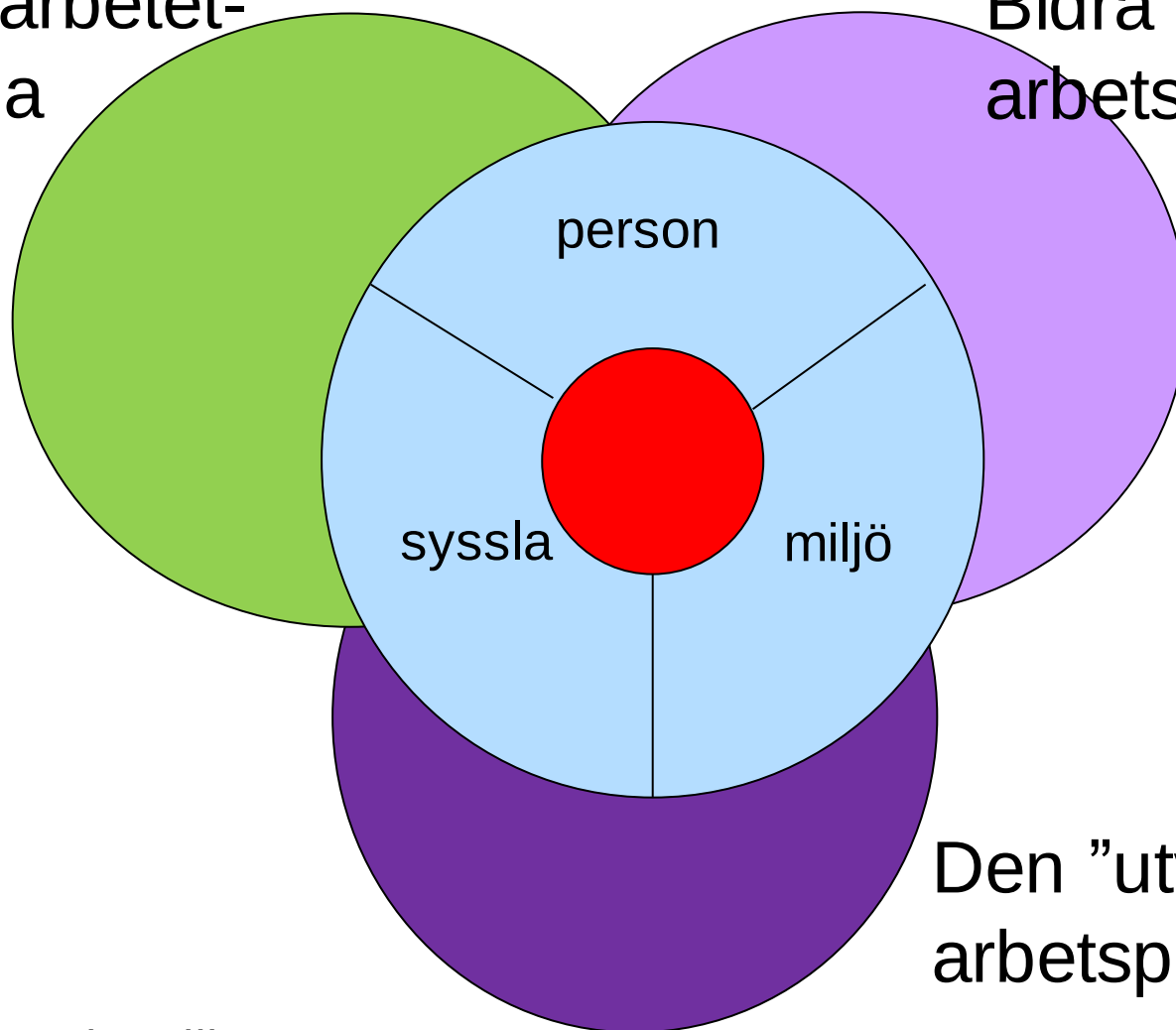
miljö

Den "utvidgade" arbetsplatsen

Utanför arbetet-
oförmåga

Bidra till och delta i
arbetsgemenskap

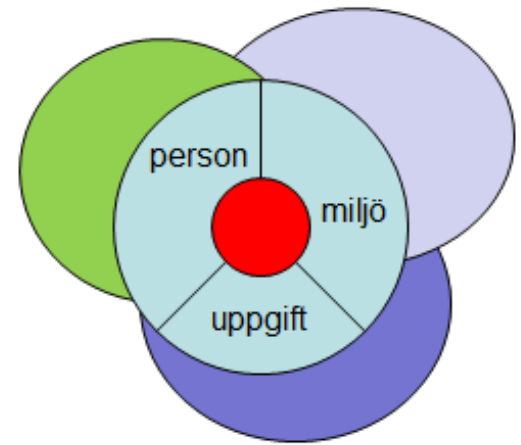
Den "utvidgade"
arbetsplatsen

Utanför arbetet-oförmåga

"Jag har en patient som jobbar som chef på något ställe, hon säger, nästan i en bisats att... "Ja jag minns väl inte som vanligt och jag är väl inte riktigt mig lik, men det är ju sedan när jag kommer hem, jag orkar ju inget mer. När jag kommer hem får jag ligga resten av tiden. Jag kan inte ens gå ut med soporna, inte göra hushållsuppgifter över huvud taget".

Läkaren fortsätter: Hon har liksom värnat arbetet, så hon säger inte så mycket om att hon inte fungerar på arbetet. Så jag har ju i dagens läge fått säga till henne att jag vet ju inte om Försäkringskassan godkänner [sjukskrivning], eftersom jag ju inte kan beskriva att du inte fungerar på arbetet."

- Omfattande, innehållsrikt och komplext begrepp
- Hur hantera det i Socialförsäkringen?
 - Klarar inte den utvidgade arbetsplatsen eller att delta i arbetsgemenskap – rätt till deltidssjukskrivning?
 - Utanför-arbetet-oförmåga, oförmågan förlagd till "fel" plats?
- Arbetsplatser?

Anpassar vi för "depression/ångest"? Jämför med:

 - rullstolsburen kollega
 - kollega med matallergi

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

NEW WAYS
SOCIAL MEDICIN OCH EPIDEMIOLOGI
SAHLGRENKA AKADEMIN

New Ways
– mental health at work

Forskningsprogram sedan 2013
Forte-finansierat

New Ways

Work stream 1 Health literacy

Social inequity in access to care

Aim: Increase knowledge of inequity in access to health care due to CMD

Development of a decision support

Aim: Increase health literacy and promote healthy decisions and behaviour among persons off sick due to CMD

Work stream 2 Primary Health Care

TIDAS

Aim: Evaluate if a structured use of the Work Stress Questionnaire can prevent sickness absence

PRIM-NET

Aim: Evaluate if treatment of depression in the PHC context can be improved by the use of computerized CBT

MADRS-S integrated

Aim: Evaluate in the PHC context if monitoring and self-evaluation can improve depressive symptoms

GP-3Q

Aim: Develop an easy-to-use tool that will be used for screening of rehabilitation needs in the PHC

PRIMA

Aim: Develop and evaluate an intervention to stimulate RTW among patients with stress-related mental health problems

Work stream 3 Work life

Depression stigma at work

Aim: Increase knowledge in attitudes towards CMD and of its connection to gender at work places

Manager's perspective - a missing piece

Aim: Study managers' knowledge, attitudes towards and challenges in the work with employees with CMD

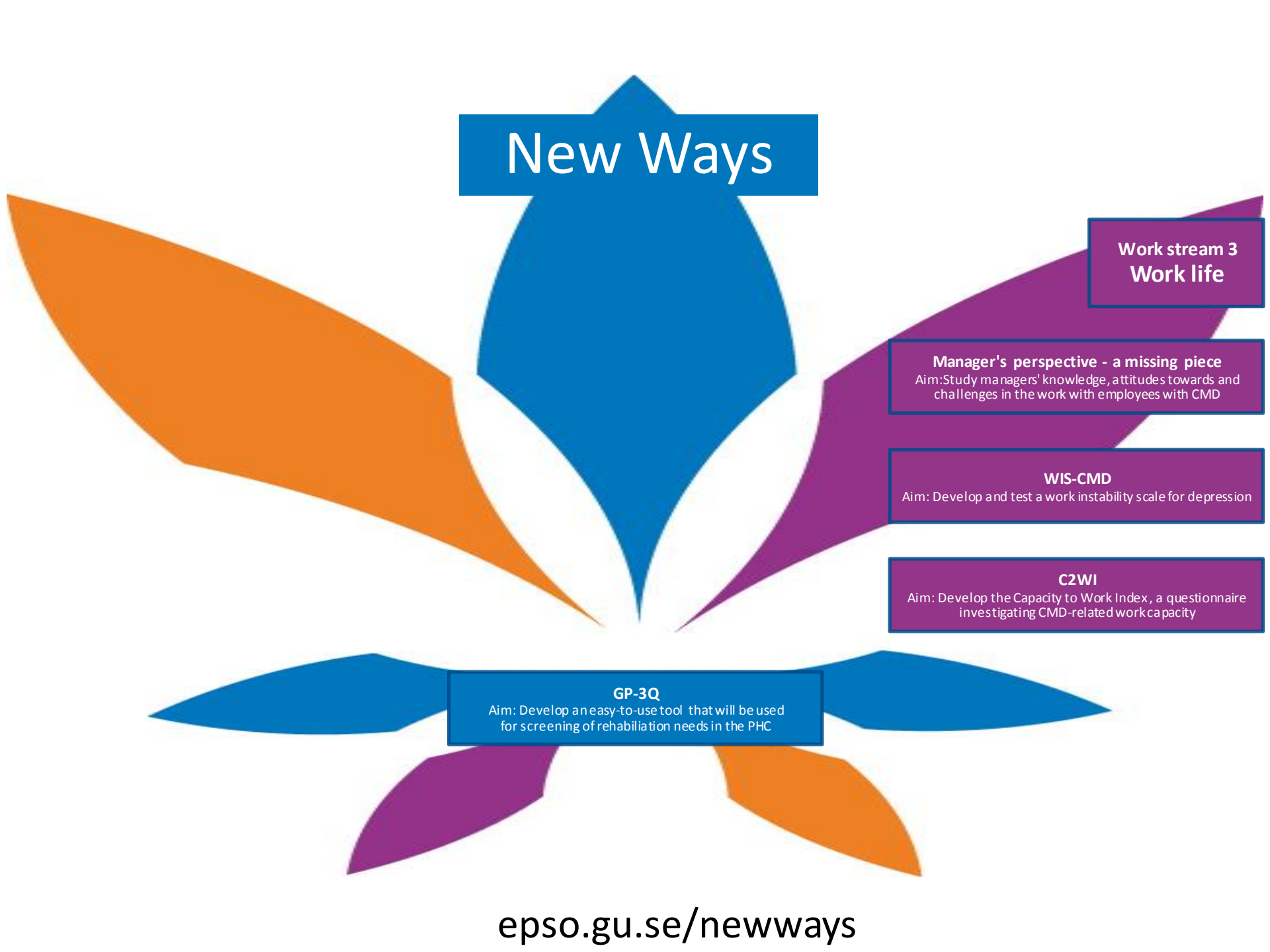
WIS-CMD

Aim: Develop and test a work instability scale for depression

C2WI

Aim: Develop the Capacity to Work Index, a questionnaire investigating CMD-related work capacity

New Ways

Work stream 3 Work life

Manager's perspective - a missing piece

Aim: Study managers' knowledge, attitudes towards and challenges in the work with employees with CMD

WIS-CMD

Aim: Develop and test a work instability scale for depression

C2WI

Aim: Develop the Capacity to Work Index, a questionnaire investigating CMD-related work capacity

GP-3Q

Aim: Develop an easy-to-use tool that will be used for screening of rehabilitation needs in the PHC

Hur gör läkare när
de bedömer
arbetsförmåga

GP 3Q

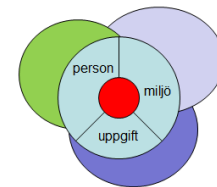

New Ways
– mental health at work

Managers'
perspective –
the missing piece
survey/intervjuer

Arbetsinstabilitet
vid depression/
ångest

WIS-CMD

C2WQ

Capacity to work
Questionnaire

Hur gör läkare när
de bedömer
arbetsförmåga

GP 3Q

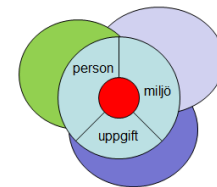

New Ways
– mental health at work

Managers'
perspective –
the missing piece
survey/intervjuer

Arbetsinstabilitet
vid depression/
ångest

WIS-CMD

C2WQ

Capacity to work
Questionnaire

Bakgrund

- Det finns mycket liten kunskap om *vad* och *hur* läkare faktiskt gör när de bedömer arbetsförmåga och sjukskrivningsbehov.
- Många (79%) läkare tycker det är svårt att bedöma arbetsförmåga
(Engblom 2011)
- Läkare lär sig framförallt av erfarenheter från kollegor och patienter (65%)
(Löfgren 2011)

Intervjustudien GP 3Q (n=24 läkare)

Att utforska läkares tysta kunskap
om bedömning av
förmåga att arbeta och behov av
sjukskrivning
hos patienter med
depressions- och ångestbesvär.

(Bertilsson 2016
pågående studie)

Hur gör läkare när
de bedömer
arbetsförmåga

GP 3Q

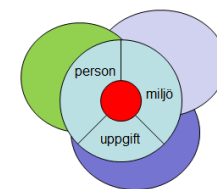

New Ways
– mental health at work

Managers'
perspective –
the missing piece
survey/intervjuer

Arbetsinstabilitet
vid depression/
ångest

WIS-CMD

C2WQ

Capacity to work
Questionnaire

Hur gör läkare när
de bedömer
arbetsförmåga

GP 3Q

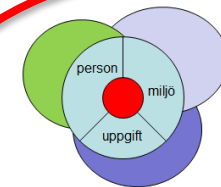

New Ways
– mental health at work

Managers'
perspective –
the missing piece
survey/intervjuer

Arbetsinstabilitet
vid depression/
ångest

WIS-CMD

C2WQ

Capacity to work
Questionnaire

Hur gör läkare när
de bedömer
arbetsförmåga

GP 3Q

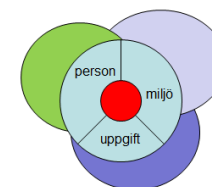

New Ways
– mental health at work

Managers'
perspective –
the missing piece
survey/intervjuer

Arbetsinstabilitet
vid depression/
ångest

WIS-CMD

C2WQ

Capacity to work
Questionnaire

Managers' perspective – the missing piece

- Vänder sig till första linjens chefer och ska undersöka:
 - chefers attityder till och kunskap om arbetsförmåga
 - förekomst av arbetsanpassning
 - hur chefer rekommenderar sjukskrivning
 - chefers kunnande, utmaningar och behov när det gäller att hantera anställda med dessa besvär
- enkätundersökning till ca 5000 chefer
- kvalitativ fokusgruppstudie med ca 40 chefer.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

NEW WAYS
SOCIAL MEDICIN OCH EPIDEMIOLOGI
SAHLGRENKA AKADEMIN

TACK

monica.bertilsson@gu.se

New Ways – mental health at work

epso.gu.se/newways